

Milý Romane, nevím sice, proč v polemice užíváš proti mně tónu, jež znám od vašich běženců, když jezdí vlakem a mluví s našimi lidmi trochu povýšeně a arogantně, jako by se považovali za kulturträgry, zato však chápu, že při svém bezpartijním a „netřídním“ smýšlení sympatizuješ s cirkusem Pásma, jehož hlavní odvahou je to, že marxismus a komunismus směšuje rozmarně s posledními křečemi měšťáckého umění. Tvoje (a ruské) filologické hračky hodí se velmi dobře do tohoto okolí. V našem „rádci“ mohu ti přispět jen tou radou, abys o takových věcech, jako jsou hádanky v dělnickém časopise (které, jak můžeš pozorovat, ostatně velmi zanedbávám), raději nemluvil. To je pro povýšené intelektuály Tvého druhu „španělská vesnice“. Svě veršované úvodníky pak jsem kdykoli ochoten zastavit, jakmile v Pásmu počnou se ti naši „odvážlivci“ logicky řídit aspoň Lu Märtenovou.

(Reflektor 1, č. 14, červenec 1925)

Rychlost hmotného vývoje učinila z naší doby pravý opak rovnováhy a klidu. Změnila mentalitu člověka: Před padesáti lety ještě byl člověk uzavřen v nejbližším okolí. Dnes je drahami, auty, velkým informačním tiskem, telegrafii a telefonii bez drátu, fonokinomatografií v denním styku s celým světem.

Básník před třiceti lety

před očima: chiméry; jeho mentalita:

exkluzivnost

vnitřní prázdnota

rozkošnická nečinnost

nestálost

Básník dnes

před očima:

skutečnosti doby:

pozitivní a tvrdé,

matematické,

vědecké,

rapidně produkující,

doby zázraků lidských,

revoltující,

vytvářející novou societu,

jeho mentalita:

zrychlený rytmus,

civilnost,

aktivnost,

spontánnost,

smysl pro odvalu,

metodičnost,

statečnost,

nespoutaná básnivost.

Rodí se: VĚDOMÍ VŠEPŘÍTOMNOSTI SVĚTOVÉ
(synchronismus obrazů, barev, zvuků, ideí i sil, událostí,
myšlenek)

snu i skutečnosti
celého současného světa.)

LYRISMUS především směřuje k ostrému výrazu moderního světa. Nechce jej poskytovat jednostranně, postupně, nýbrž v jeho současné mnohosti synoptické se všemi jeho vztahy, kontrasty a analogiemi. Básník vyšel z temnot dekadentních a ponořil se do ostrého světla moderního světa.

Technika: nutnost dobré, montérské práce.

Technika povozu: technice avionů = technika staré básně: technice nové.

Místo trakaře sidecar, místo kamene beton, místo unizona polyfonní hudba, místo hudby verše — obraz verše.

Věda o kompozici!

Způsoby výroby mění se rychle. Stejně i technika průmyslu, obchodu, řemesel, včetně básnického.

Nový básník podává prudký, mocný obraz doby
NOVÝMI PROSTŘEDKY SVÉHO ŘEMESLA.

Novou řečí. Nová látka — nová technika. Novou technikou.

Věnujme zde tichou vzpomínku všem poctivě a dobře pracujícím. Bez nich by nebylo nového světa.

ŘEČ má všechny přednosti a vady lidských vynálezů.

Nemá hodnoty sama o sobě. Je nástrojem básnického řemesla. Milujeme nejnovější patenty. Řeč není nikdy na výši doby. Je sbírkou materiálu starého nebo právě stárnoucího.

Nerozumíme starým knihám

jako nerozumíme starým lidem a počáteční větě bible, protože kategorie jejich řeči se neshodují s naším poznáním a cítěním.

Myslíme a žijeme samostatně.

Nové myšlení znamená vždy opuštění tradiční řeči. Obohacení řeči. ŘEČ vznikla metaforami a roste jimi: když básnická fantazie doplňuje a oživuje slova.

SLOVO stárne

гѣпань = „náčelník kraje“; — стѣс. hpán — pán = „člen

vyšší šlechty“. Dnes každý pobuda — zítra bude toto slovo snad již nadávkou.

Slovo vzniklo vyslovením básnické hlavy (ne hlavy básníka). Jakožto metafora znamenalo něco, často poměrně rozumného, proti vymírajícímu rodu slov. V druhém období stává se šosákem. V třetím je šosáctvím zcela vylouženo, vybledne a zchátrá v nadávku.

Proto má každá doba svůj vlastní výsek řeči, jehož užívá k básnickým účelům. Napodobitelé ovšem užívají metafor starých. Básníci z druhé ruky ve středověku hotovili básně, sestavené z kombinací Vergiliových slov, domnívajíce se, že tvoří božské básně. Dnes o věcech zcela moderních píše řečí Vrchlického, Březiny, Sovy nebo Wolkera. Tím dosahují opaku poezie.

Básník tvoří metaforu ze své představy nynější a ze své duševní činnosti individuální; z nejpřítomnější nálady své a svého okolí. Záplava napodobitelů dnes však užívá citových metafor, jež už zchátraly, nevyvolávají žádoucí nálady a žijí jako nepoetické fráze. Novotáři! Darujte nám své „nebásnické“ metafory, abychom na nich dorůstali k nové citovosti!

Slova se automatizují a nelze se jimi již sdělovat. Nová metafora, jež je nahrazuje, je vytvářena vědomě.

SLOVO roste

1. Posita (tj. statio) — Posta (ital.) —

kůl u římské silnice

úkryt
pro spřežení
drkotající
kocábky
postilionů

Pošta	a	známky
telegramy	u	pneumatická pošta
	t	
	o	vzduchová doprava
✉	b	listovní
	u	
balíky	s	listonoš
	y	ministerstvo

Kdysi:

2. st. řec. scholé = zahálka
prázdný čas

nuda

Potom:

palaistra
gymnasion

kalokagathia

Později:

humanismus
universitas
litterarum
kantor
vesnické školy

Dnes:

ministerstvo, profesori
škola
budovy, lidovýchova,
pedopsychologie
komunistická universita

Básnická řeč dneška se teprve musí vytvořit. Slova, jež před třiceti lety rušila, působí dnes poeticky. Básnická řeč z doby obrozenské působí dnes humoristicky. K tomu je nutno s povrchu řeči převzdělané a zeškoláčtělé pohřbit se do barevných hlubin řeči.

Rozlom dnešní řeči:

1. Šílená řeč, jež se nabažila být mezi lidmi, provázet jejich bídu a prostou radost. Odloučena od lidské nuzoty, nad lidmi, slouží přejemnělým duchovým potřebám.

2. Rezervoár obrody: řeč lidu, techniky, internacionální poklad slovní, prostá řeč denního života.

Básník včerejška lopotí se, aby naléval slova do zkostnatělých forem, a je spokojen, dá-li to míru dobře naváženou — i když to neevokuje žádných emocí u čtenáře.

Velikým básníkem dneška je ten, jenž nové představy vědecké, nové emoce civilizovaného člověka, nové vědomí kosmogonické dovede přetavit do takových slov, že se — vzata z rezervoáru — stanou slovy řeči poetické.

Rychlý hmotný vývoj a nepřehledný styk posledních padesáti let přinesl takový příliv pojmů, že nestačí k vyjádření nových duševních stavů vnitřní, významová proměna slova.

(Jak vzrostla hodina od pojmu horala, jenž namáhavě stoupá do hor, k pojmu železničáře v expresu!) Vznikají nová, mechanicky skládaná slova: Českomoravská-Kolben. Komin-tern. Hapag. Glavnopolitprosvět.

Hlubokou změnu, kterou působí změna základů všech umění — výrobní techniky — prodělávají techniky všech umění. Básnictví ji prodělává ve slovech a ve výrazu.

O NOVOU NÁZORNOST bojoval už Marinetti zrušením syntaxe.

Poezie není spojením slov-pojmů, ale slov-zkratek pro náladu. Neboť slova v básni nepůsobí svým pojmovým obsahem, nýbrž náplní emotivní. Slovník básnický i vědecký liší se obrazy i strukturou frází. Nesměšujte! Udržte čistý tvar! Poezie nepracuje s abstrakcí, jež je druhotná, ale útočí na emotivní stránky lidské psýchy, jež jsou prvotné.

ZRUŠENÍ RACIONÁLNÍ LOGIKY provedl za týmž cílem moderní básník. Nechce vyjadřovat myšlenku, jež strnula ve frázi, ale základní asociace, jež kotví mnohem hlouběji ve vědomí a jež jsou esenciální formou intelektuálního života. Aby se zbavila logiky, odstraňuje gramatiku a především její integrující část — interpunkci.

Nevyjadřuje emotivních stavů frází, gramaticky správnou, dokonale pochopitelnou, autonomní, ukončenou, uzavřenou jako kruh, určenou a tichou, ale obrazem skutečně viditelným, tryskající metaforou zbavenou rétorického obalu.

Nechte nás mluvit tak, aby nám rozuměl inženýr, dělník, šofér, aviatik, velkoměstský proletář! Literát nám rozumět nebude. Nemusí.

NOVÁ TECHNIKA — VIZUÁLNÍ

obnoví lyrismus.

BÁSNICKÉ SLOVO ZTRÁCÍ

NA AKUSTICE A

STÁVÁ SE

VIZUÁLNÍM

Řeč = myšlení + konvenční znaménko zvukové.

Písmo = řeč + konvenční znaménko písemné.

Písmo = myšlení + konvenční znaménka: zvukové + písemné.

Písmo je často dlouhé hodiny jedinou řečí moderního člověka. Člověk našeho století nacvičil viditelné značky pro své pojmy tak, že slyšitelné značky = slova mizí z jeho vědomí. Čtení a myšlení je spjato u něho přímo, střední článek slyšitelné řeči již nespolutváří.

Výraz moderního básníka = myšlení + písmo.

Tvar tedy musí mít: 1. myšlení, 2. písmo

Přednosti písma: 1. lehčí sdělitelnost časem a prostorem; 2. možnost vyjádřit veliké útvary duchové.

Politik, filosof kdysi přednášel — dnes píše. Básník zpíval. „Mistrem pěvcem“ v 16. století byl ten, kdo dovedl složit samostatný text i nápěv. (Učedníci skládali texty na cizí nápěvy.) Nápěv (melodičnost) byl integrující částí básně. Dnes je jí: obraz básně.

Anomálie:

Kdysi: huhňající Homér koktající minnesänger	Dnes: básník tisknoucí své verše či prózu v nekonečných, stejných řádcích.
---	--

Odstraňte hrůzu z nekonečných jednotvárných stran veršů a prózy.

Riskujete, že ji bude odstraňovat hlupák podtrhováním a pokazí vaše verše.

Symbolisté užívali hudebnosti řeči za výrazový prostředek.

MODERNÍ BÁSNÍK UŽÍVÁ TISKU,

protože báseň nezpívá, ale píše.

Čtenář básně nevnímá sluchem, ale zrakem. Tiskový obrazec básně je proto integrující součástí výrazových pro-

středků básnickových. OKO je naším nejdokonalejším orgánem. Naše generace vrací mu primát, jež mělo ve všech velikých dobách konstrukce. Díváme se na světelné reklamy vrhané na nebe. Čekáme na optické básně v kinu.

OKEM vnímáme svět synopticky: současnou jeho mnohost shrnujeme v jediný obraz. **SYNOPTICKÉ VIDĚNÍ SVĚTA:**

Synchronismus obrazů, barev, zvuků, idejí i sil, ať pracují společně nebo bojují spolu, myšlenek a příběhů celého současného světa promítá moderní básník do grafického obrazce zkonstruovaného z mnoha typů, osnovaného na několik ploch, současně vnímatelného.

Moderne	{	gongs de feu
saturnale		coups de cymbales

Dispositifs mécaniques
symphonie d'odeurs électriques

orgie des sens	Tout s'y révèle	prodigieux
orgie des yeux		anormal

cérébral
synchronique

Folie	= alternent.	moderne
intelligence		

(Nicolas Beauvain: L'Homme cosmogonique — IX. Music-Halls, s. 74)

Technika ne akustická, ale optická.

Její výhody:

Stručnost, rychlost a přesnost sdělení (= požadavky moderního člověka), výraznost, čistota linií.

NOVÁ BÁSEŇ:

pohyb života ve vztazích se všemi ostatními pohyby univerzálního života. Odehrává se nejen v čase, ale i v prostoru. Blíží se filmu. Synoptická tabulka lyrických hodnot.

DEFINICE SLOVNÍKU:

to, co může být pojato jedním pohledem ve všech částech své celosti.

TECHNIKA:

mnohotypový synoptismus. (Nutnost nových pravidel kompozice a dikce.)

Opuštění sukcesivních a monodických forem lyrických.

Konstrukce, taylorizace výrazu, polymelodie, synoptický pluralismus, polyfonická orchestrace.

VEĎME MODERNÍ SENZIBILITU

novými prostředky
k syntéze snu a skutečnosti!

(Disk 2, jaro 1925)

Karel Teige: KONSTRUKTIVISMUS A LIKVIDACE „UMĚNÍ“

Konstruktivismus nesmí nám znamenat nějakou dočasnou estetickou a artistní módu, ale důležitou aktuální etapu vývoje lidské myšlenky a práce, pojmenování přítomné chvíle v dějinách lidstva, nejmladší nuanci Evropy. Není to prázdný uzoučkový umělecký ismus, jeden z těch, jež čas od času přicházejí zčeřit hladinu nudy uměleckého života, ale činnorodé a živoucí, mohutné a pronikavé hnutí, které se stupňovanou intenzitou zmocňuje se dnes všech civilizovaných zemí, hnutí velice obecné a zcela internacionální, zdravá směrnicí veškeré produktivní práce. Triumf jeho názoru a jeho metody, všude patrný, je význačný a podstatný rys naší doby. Konstruktivismus je začátkem a znamením nové architektury, nástupem nové epochy kultury a civilizace vůbec.

Heslo konstruktivismus, řeklo by se, vykládá se samo sebou, téměř filologicky a etymologicky. Od slovesa konstruovat. A tak konstruktivistické je prostě souznačné s konstruktivním. Tento výklad, jakkoliv primitivní, je ve skutečnosti pravdě nepoměrně blíže než pojetí konstruktivismu jako nejnovějšího uměleckého ismu, jako dernier cri ateliéru a výstav. Neboť při konstruktivismu nelze myslit na umění. Považujeme-li konstruktivismus za stín přítomnosti, za pojmenování aktuální epochy kultury a civilizace, musíme zdůraznit, že nepřináší nového formalistického systému, apriorního řádu estetického, že opouští všechny tradiční útvary,